
પ્રવચન નં. ૧૦૧, શ્લોક-૧૨૮, ગાથા-૯૭, રવિવાર, માગશર વદ ૬, તા.૦૯-૧૨-૭૯

‘નિયમસાર’ ગાથા-૯૬નો અંદર એકત્વશક્તિનો કળશ છે. ‘પદ્મનંદિપંચવિંશતિ’ શાસ્ત્ર છે, એમાં આ શ્લોક છે. એ આ શ્લોક છે.

‘કેવલજ્ઞાનદ્વક્સૌખ્યસ્વભાવં તત્પરં મહઃ।

તત્ર જ્ઞાતે ન કિં જ્ઞાતં દૃષ્ટે દૃષ્ટં શ્રુતે શ્રુતમ્।।’

આહાહા..! ‘જે પરમ તેજ...’ ભગવાન આત્મામાં સર્વજ્ઞ સ્વભાવ પડ્યો છે. આહાહા..!
જેનો સ્વભાવ સર્વજ્ઞ છે, જ્ઞાન છે એ જ્ઞાન સર્વજ્ઞ પૂર્ણ જ હોય. એવું પૂર્ણ સ્વ-સ્વ પોતાનું

જ્ઞાન, એનું તેજ... આહાહા...! જેના સ્વજ્ઞાનનું તેજ જાણી લીધું. એણે શું ન જાણ્યું? આહાહા...! ઝીણી વાત છે, ભગવાન! લોકથી જુદી જાત છે. જેણે 'તે પરમ તેજ કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન...' ત્રિકાળી અંતરની વાત છે. ત્રિકાળી કેવળજ્ઞાન, ત્રિકાળી કેવળદર્શન, એ અંતર જે ત્રિકાળ સ્વભાવ છે. આત્મા જેમ ત્રિકાળી વસ્તુ છે, એમ એનો સ્વભાવ, પોતાનો જે ભાવ છે એ ત્રિકાળી છે. એવું જે ત્રિકાળી જ્ઞાન અને દર્શન 'અને કેવળસૌખ્ય...' પ્રભુ તો આનંદ છે. આહાહા...! એ સચ્ચિદાનંદ છે. એનો સ્વભાવ સચ્ચિદાનંદ છે. સત્ ચિદ્ જ્ઞાન આનંદ. છે સત્તા જ્ઞાન અને આનંદના સ્વભાવથી ભરેલી સત્તા આત્મા છે. બેસવું કઠણ પડે પ્રભુને. બીજી વાતું અનંતકાળથી બેસી છે. પણ અંતરઆત્મતત્ત્વ તે શું છે, એની વાત એણે કોઈ દિ' બેસાડી નથી અને એને બેસાડવાનો વિચાર પણ કર્યો નથી. આહાહા...! એ કેવળસુખ એકલો આનંદ. કેવળ શબ્દ પડ્યો છે ને?

'પરમ તેજ કેવળજ્ઞાન,...' પરમ તેજ કેવળજ્ઞાન, પરમ તેજ એકલું જ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રભુ! એમ 'કેવળદર્શન,...' કેવળદર્શન દષ્ટાદર્શન સ્વભાવ. આત્મા એનો દર્શન-દેખતો સ્વભાવ. કેવળદર્શન ત્રિકાળ પૂર્ણસ્વભાવ અને જેનું અનંતસુખ. કેવળસુખ. એકલો આનંદ. આત્મા વસ્તુ પણ ભારે જગતને આકરી પડે. પરિચય ન મળે. એકલો અતીન્દ્રિય આનંદનો કંદ છે. સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ છે. બોલે તો છે ઘણા એમ સચ્ચિદાનંદ-સચ્ચિદાનંદ. પણ એ સચ્ચિદાનંદ એ બીજા ભગવાન થઈ ગયા એ. હું નહિ. પણ એ થઈ ગયા એ થયા ક્યાંથી? એનામાં એ શક્તિ અને સામર્થ્ય હતું ત્યારે એમાંથી થયા? કે બહારથી કાંઈ થયા છે? આહાહા...!

લીંડીપીપરમાં ચોસઠપહોરી તીખાશ ભરી છે, કદે નાની છે, રંગે કાળી છે. છતાં તે લીંડીપીપરમાં ચોસઠપહોરી એટલે? સોળઆના એટલે રૂપિયે રૂપિયો એટલે આખું સર્વ. તીખો રસ એ પીપરમાં પડ્યો છે. પૂરો તીખો રસ પડ્યો છે. ભલે કદ નાનું હોય પણ અંદર તીખો રસ અને લીલો રંગ પડ્યો છે. બહારમાં કાળી દેખાય છે. પણ અંદરમાં લીલો રંગ પૂર્ણ ભર્યો છે. એ ઘૂંટી આવે છે એ ક્યાંથી? એ અંદરમાં છે એ આવે છે. ઘૂંટવાથી આવતો હોય તો કોલસાને ઘૂંટે આવવું જોઈએ. એમાં ક્યાં છે? ઘૂંટતા આવતું હોય તો કોલસા, કાંકરાને ઘૂંટ્યે આવવું જોઈએ. પણ એ ઘૂંટતા અંદરમાં છે, લીંડીપીપરમાં ચોસઠપહોરી તીખાશ અને લીલો રંગ પૂરો, સોળઆના, રૂપિયે-રૂપિયો ભર્યો છે. ચોસઠપહોર એટલે ચોસઠ પૈસા એટલે રૂપિયો અને સોળ આના. આહાહા...!

એમ ભગવાન આત્મા ચોસઠપહોરી તીખાશની જેમ સોળ પહોરી તીખાશ પૂરી અંતર આનંદ ભર્યો છે. આહાહા...! અરે...રે...! કે દિ' વિચાર કર્યા હોય? ઘરના વિચાર મૂકીને બહારની .. માંડી બધી. કેવળસુખ! છે? એકલો આનંદ છે એ તો. દુઃખની ગંધ નથી. જેમાં દુઃખની ગંધ જ નથી. એવો ભગવાન અંદર આત્મા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ! દેહથી જુદો વાણીથી જુદો, કર્મથી જુદો અને પુણ્ય-પાપની ક્રિયા, રાગની ક્રિયાથી પણ જુદો અને પોતાથી પરિપૂર્ણ.

પરથી જુદો અને પોતાથી પૂર્ણ. આહાહા...! આવો જે ભગવાન આત્મા કેવળસુખ, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન અને છે? ત્રણે શબ્દ.

‘કેવળસૌખ્યસ્વભાવી છે. તે જાણતાં શું ન જાણ્યું?’ આહાહા...! આવો જે ભગવાન આત્મા અંદર, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન અને કેવળસુખ-આનંદ. એવું પરિપૂર્ણ સોળઆના, રૂપિયે-રૂપિયો ભર્યો છે. એને ‘જાણતાં શું ન જાણ્યું?’ એકને જાણતા સર્વ જાણ્યું. સવારમાં એક પ્રશ્ન ઉઠ્યો હતો ને? ભાઈ! એમ કે કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન હું છું, એ તો એમ કે નયગમનયે છે. એમ નથી. કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન ‘પ્રવચનસાર’ની છેલ્લી ગાથામાં લીધું છે, કે જે મોક્ષમાર્ગ આત્મા આનંદસ્વરૂપ, પ્રભુ! એનું દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્ર પ્રગટ્યું. તે પ્રગટ્યું તેને અમે મોક્ષ સત્ત્વ કહીએ છીએ. આહાહા...! આ તો નયગમનો પ્રશ્ન ઉઠ્યો હતો ને, ભાઈ! એ પૂર્ણ છે, પ્રભુ! આત્મા! અરે...! કેમ બેસે પણ આ દેખાય નહિ, પણ દેખાય નહિ એવો નિર્ણય શેમાં કર્યો? આત્મા દેખાય નહિ, પ્રભુ! એ દેખાય નહિ એમાં કઈ સત્તામાં એનો નિર્ણય કર્યો? દેખનારમાં નિર્ણય કર્યો કે દેખાય નહિ. આહાહા...! અરે...રે...! કોઈ દિ’ ઘરના વિચાર કર્યા નથી. અને પરની બધી માંડી.

જેની સત્તામાં જણાય છે એ જાણનારને કોણ છે જાણનાર? આ જણાય છે જેનામાં, એ આ જણાતું નથી. જાણનાર જાણે છે. તે જાણનાર જાણે છે. જેમાં જણાય છે એ કોણ છે? એ એની સત્તા એકલી કેવળજ્ઞાનદર્શન અને આનંદ અને સુખરૂપ આનંદ છે. ઝીણી વાત છે, પ્રભુ! આહાહા...! અરે...! એવો જે પ્રભુ! એણે જેણે અંતર જાણ્યો, પૂર્ણજ્ઞાન, પૂર્ણદર્શન, પૂર્ણસુખ, એકલું જ્ઞાન, એકલું દર્શન, એકલું સુખ. કેવળ લીધું છે એટલે. એકલું જ્ઞાન, એકલું દર્શન, એકલું સુખ, બીજી ચીજ જ જેમાં નથી. એવી જે ચીજ ભગવાન આત્મા, એને જેણે જાણ્યો, એણે શું ન જાણ્યું? પ્રભુ! ‘एगं जाणइ सब जाणइ’ એકને જાણ્યો એણે બધું જાણ્યું. કેમ? કે એની જે જ્ઞાનશક્તિ છે, એ પૂર્ણ છે, આનંદ પૂર્ણ છે એમ જાણ્યું. તો પર્યાયમાં પણ પૂર્ણ આનંદ અને જ્ઞાન પ્રગટ થશે જ. તો એ પોતાની પર્યાય ભવિષ્યમાં પ્રગટ થશે. તો ગયા કાળને અને ભવિષ્યને બધાને ત્રણકાળને આત્મા જ્યાં જાણે. પર્યાયમાં હોં હજી. અહીં તો શક્તિની વાત છે. આહાહા...!

જેની શક્તિ એટલે સામર્થ્ય. જેનો સ્વભાવ. સ્વ એટલે પોતાનો પોતાથી ભાવ કેવળ એકલું જ્ઞાન-દર્શન અને સુખ ભર્યું છે. એને જાણતા, એની પર્યાયમાં જાણ્યું એને હવે શું બાકી રહ્યું? આહાહા...! કારણ કે પર્યાય જાણતા પૂર્ણ પર્યાય પ્રગટ થશે જ. અને એ પૂર્ણ પ્રગટ થશે અને આ પર્યાય, બધાનો પિંડ આત્મા છે, એને જેણે જાણ્યો. આત્મા પણ આખો જાણ્યો ક્યારે કહેવાય? ‘પ્રવચનસાર’ની ૪૮-૪૯ ગાથામાં આવે છે ને. જેણે સર્વ જાણ્યું તેને એક જાણ્યો. કેમ? કે આત્મા સર્વ જાણે, આત્મા એક ચીજ છે. એને ત્રિકાળ જાણે, ત્રિકાળ. આત્મા એક ચીજ છે એમાં અનંત જ્ઞાન આદિ ભલે સુખ પણ ભરેલું છે. પણ

એની પર્યાયમાં જુઓ તો અનાદિ અનંત પર્યાય-અવસ્થાઓ છે. એ ભવિષ્યની પણ પર્યાય કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન છે જ એમાં. થશે જ. અંતરમાં છે, તો પર્યાયદશામાં થશે જ. અને થશે તે સાદિ અનંત રહેશે. તો એ સાદિ અનંત એ અનાદિ શાંત આ પર્યાય. એવા એક આત્માને જાણ્યો એણે શું બાકી રાખ્યું? આહાહા...! શું કહ્યું એ. સમજાણું કાંઈ?

અંતર ભગવાન જેણે પૂર્ણ જાણ્યો એને તો ઠીક, પણ જેણે એક આત્માને ત્રિકાળી જાણ્યો. પર્યાય અવસ્થાથી દશાથી ત્રિકાળે તો એની ભવિષ્યની પર્યાય એ તો કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન થવાની જ છે. આહાહા...! અને એ પર્યાય અવસ્થા સાદિ અનંત થવાની છે. તો એ જ્ઞાનમાં ત્રણ(કાળ), લોકાલોક જાણવામાં આવે છે. તો એ જ્ઞાનની પર્યાય અને અનાદિ શાંત પર્યાય અવસ્થા, અનાદિથી વિકારી છે એનો મોક્ષ થતા અંત આવી જાય છે. અને મોક્ષની દશાની શરૂઆત થઈ જાય છે. એ શરૂઆત થાય એ સાદિ-અનંત. શરૂઆતનો અંત આવી જાય એ અનાદિ શાંત, એ બે આખું જાણ્યું એણે શું ન જાણ્યું? આહાહા...! કેમ કે ભવિષ્યની કેવળજ્ઞાનની પર્યાયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોક જણાય જશે. ત્યારે તો અનાદિ-અનંત આત્માને જાણ્યો ત્યારે કહેવાય. સમજાય છે? ઝીણું છે, ભગવાન! દુનિયાથી જુદી જાત છે, બાપા! દુનિયા શું છે અને ક્યાં છે? ક્યા અટકે છે? એટલી અનાદિથી બહારમાં અટકી છે. આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, કે જેણે એકરૂપ વસ્તુ અંદર છે, એકરૂપ જ્ઞાન, એકરૂપ દર્શન, એકરૂપ સુખ, એવું જેણે જાણ્યું, એની પર્યાય ભવિષ્યમાં કેવળજ્ઞાન તો થવાની જ છે. આહાહા...! અને એ કેવળજ્ઞાન સાદિ-અનંત થશે. થશે એટલે પૂરી એમ ને એમ અનંતકાળ રહેશે. અને ભૂતકાળની અનાદિ શાંત વિકારી પર્યાય અને સાદિ અનંત એ આખું આખું જાણ્યું. તો એ પર્યાયમાં છ દ્રવ્ય પણ જણાઈ ગયા, અનંતા સિદ્ધો પણ પર્યાયમાં જણાઈ ગયા. તો એ અનાદિ-અનંત પર્યાયને, એક પર્યાયને એટલે એક દ્રવ્યની પર્યાયને જાણી, એને બધું જણાઈ ગયું. ‘શાંતિભાઈ’! ઝીણી વાત છે, ભગવાન! આહાહા...! આવું આત્મા. કોણ જાણે એણે બે બીડીની તલપ લાગી, બે બીડી પીવે, સીગારેટ પીએ ત્યારે ભાઈસાહેબને દિશા ઉતરે પાયખાને. સરખી બે બીડી પીવે એને શું કહેવાય તમારે? સીગારેટ. સીગારેટ-સીગારેટ. આહાહા...! આવા અપલક્ષણને કહેવું કે તું ભાઈ! તું કેવળજ્ઞાન.... કયે માપે બેસાડે? એને માપ લાવવું... આહાહા...! માપ ક્યાંથી લાવવું?

રવિવારનો દિવસ હતો, એનો બાપ પચાસ આલપાક લાવ્યો. આ આલપાકના કોટ નથી થતા? કોટ-કોટ થાય છે ને આલપાકના? ઊંચી ચીજ પચાસ હાથ લાવ્યો. છોકરો નવરો. આમ માપ્યું ત્યારે સો હાથ થયો. બાપુ? તમારા પચાસ હાથ ખોટા. આ તો સો હાથ છે. બાપા કહે છે, કે છોકરા! તારા માપ કામ ન આવે, ભાઈ! અમારા માપમાં તારા માપ કામ ન આવે. તારો નાનો હાથ ત્યાં કામ ન આવે. એમ અહીં સર્વજ્ઞ પરમાત્મા અને સંતો

કહે છે, તારા જગતના માપ કરવામાં તારી બુદ્ધિ એકાંતમાં એ કામ ન આવે. આહાહા...! પ્રભુ! તારું માપ કરવામાં મોટું માપવું જોઈશે. આહાહા...! આવી વાતું હવે. આહાહા...!

એક સર્વસ્વ છે, પ્રભુ! આહાહા...! કેવળ લીધું છે ને? કેવળઆનંદ, કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન. એક ચીજ પૂર્ણપ્રભુ આત્મા, એને જાણ્યો, એણે શું ન જાણ્યું? આહાહા...! એણે શું ન દેખતા ‘શું ન દેખ્યું?’ ભગવાન પૂર્ણદર્શનસ્વરૂપ છે એમ દેખ્યું. તેની પર્યાયમાં પણ સર્વને દેખે એ પર્યાય પ્રગટ થવાની. ‘શું ન દેખ્યું?’ આહાહા...! એણે લોકાલોક અને અનંતાસિદ્ધોને દેખ્યા. આહાહા...! અહીં દેખી પર્યાય હોં. અને દેખી છે પર્યાય શક્તિની તાકાત. એ શક્તિની તાકાતને જાણતા પર્યાયની તાકાત જણાઈ ગઈ, એમાં એને જાણવું શું બાકી રહી ગયું? આહાહા...! થોડું ઝીણું છે, બાપુ! ખબર છે. દુનિયાને આ બાજુ વળવું કઠણ છે. શું થાય પણ માર્ગ જ કોઈ જુદી જાત છે. આખું વલણ, જગતનું વલણ જોક-જોક ઝુકાવ જુદી જાતનો છે. અને ઝુકાવ જુદી જાતની અંદરની ચીજ છે. બહારનો ઝુકાવ જગતનો છે. આ અંતરના ઝુકાવની વાત છે.

ભગવાન બિરાજે છે પૂર્ણાનંદનો નાથ. આહાહા...! કયે માપે માપવું? પણ જેણે એ માપ્યું, તો એને કહે છે, જાણવું શું બાકી રહી ગયું હવે? દેખવું કયું બાકી રહી ગયું? આહાહા...! અને ‘તેનું શ્રવણ કરતાં શું ન શ્રવણ કર્યું?’ આહાહા...! ‘તેનું શ્રવણ કરતાં...’ આહાહા...! ભગવાન કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, કેવળઆનંદ, પૂર્ણ પ્રભુ! વસ્તુ હોય એ પૂર્ણ હોય. વસ્તુ હોય એ અપૂર્ણ ન હોય. વસ્તુ હોય એ વિકૃત ન હોય. વિકૃત ન હોય તે અપૂર્ણ ન હોય, અપૂર્ણ ન હોય તો અવિકૃત પૂર્ણ હોય. નિર્વિકારી પૂર્ણ હોય, એ નિર્વિકારી પૂર્ણ જેણે દેખ્યું, અને જેણે આ વાત સાંભળી... આહાહા...! ઝીણી વાત છે, ભગવાન! પ્રભુ! તારા ઘરની વાત છે. આહાહા...! બહારની માથાકૂટ કરી કરી ને અનંતકાળથી મરી ગયો છે. શાસ્ત્રને બહાને પણ બહારમાં દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા કરી કરીને મરી ગયો છે. એ કાંઈ વસ્તુમાં નથી. એ તો વિકલ્પ-રાગ છે. આહાહા...!

જેણે આવા રાગ વિનાનું પૂર્ણ સ્વરૂપ જોયું. અરે...! જાણ્યું. અરે...! જાણ્યું શું? સાંભળ્યું. ત્યાં સુધી આવ્યું ને? આહાહા...! પ્રભુ! તારી પ્રભુતા તે સાંભળી. સાંભળી ત્યારે અંદરથી કહે, આહાહા...! શરીર, વાણી, મન, જડ, માટી, ધૂળ તો ક્યાંય રહી ગયા. પુણ્ય-પાપ એ તો ક્યાંય રહી ગયા. એ તો વિકાર. પણ અલ્પજ્ઞતા પણ ક્યાંય રહી ગઈ. કારણ કે એ કાંઈ વસ્તુના સ્વરૂપમાં નથી. આહાહા...! કેવળ છે ને? આહાહા...! આવો ભગવાન જેણે સાંભળ્યો... આહાહા...! આવો પરમાત્મા પોતે છે, પૂર્ણ સુખે ભરેલો, પૂર્ણ જ્ઞાન-દર્શને ભરેલો, એવો જેણે સાંભળ્યો... આહાહા...! છે?

‘તેનું શ્રવણ કરતાં શું ન શ્રવણ કર્યું?’ આહાહા...! આ શ્રવણ કરવું આ કહે છે. બાકી આ કરવું.. આ કરવું.. આ કર્યું... આહાહા...! એ તો સાંભળી-સાંભળીને ફૂટ્યા કાન.

નથી કહેતા? 'હરિકથા સાંભળીને કૃત્યા કાન તોય ન આવ્યું હરિનું ભાન.' આહાહા...! કહે છે, કે જેણે આ પરિપૂર્ણ પ્રભુ છે, એવું જેણે સાંભળ્યું, એને હવે શું સાંભળવું બાકી રહી ગયું? આહાહા...! પ્રભુ! અંદર તારો સ્વભાવ. સ્વ-ભાવ. પોતાનો નજીકનો ભાવ, નિજ ત્રિકાળી ધ્રુવ એ અનંત છે. કેવળ એક જ રૂપ છે, પૂર્ણ છે. એવું જેણે સાંભળ્યું, એણે શું ન સાંભળ્યું? આહાહા...! એણે બધું સાંભળ્યું. આહાહા...! આવી વાત છે, પ્રભુ!

મુમુક્ષુ :- બેડો પાર થઈ જાય એવી વાત છે.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- એવી વાત છે, ભગવાન! આહાહા...! વસ્તુ તો આવી છે. આહાહા...! છેલ્લે તો અહીં સુધી મૂક્યું. છે ને? પાઠમાં છે ને? 'શ્રુતે શ્રુતમ્' 'તત્ર જ્ઞાતે ન કિ જ્ઞાતં દૃષ્ટે દૃષ્ટં શ્રુતે શ્રુતમ્।' પાઠમાં, શ્લોકમાં છે. આહાહા...! પ્રભુ! તારી વાત, પૂર્ણ આનંદ અને પૂર્ણ જ્ઞાન અને પૂર્ણ દર્શન. આહાહા...! એ તને કાને પડી ને સાંભળ્યું, હવે તારે શું સાંભળવું છે? હવે સાંભળવું બાકી શું રહી ગયું? જે હતું એ કીધું. હતું એ આવ્યું. આહાહા...! અરે...! દ્રવ્યશ્રુતમાં આ આવ્યું. આહાહા...!

શાસ્ત્રકારે આ કહ્યું. એ કહ્યું ને જેણે સાંભળ્યું. 'તત્પ્રતિ પ્રીતિ ચિતેન પ્રીતિરુચિ પ્રેમથી જેણે આ સાંભળ્યું. આહાહા...! 'ભાવિ નિર્વાળ ભાજનમ્' મોક્ષનો લાયક છે એ. આહાહા...! એમાં નિઃસંદેહ છે. સંદેહ કરવા જેવો છે નહિ. આહાહા...! જેને આ વાત અંદરમાં બેઠી, જેણે આ સાંભળ્યું... આહાહા...! પૂર્ણજ્ઞાન, જ્ઞાન એટલે? આ શાસ્ત્રનું જાણવું એ નહિ હોં. જેમ સાકરનો ગળપણ સ્વભાવ છે, મીઠાનો જેમ ખારો સ્વભાવ છે. એ પૂરો છે. અને એમાં પરની અપેક્ષા નથી. એમ ભગવાનનો સ્વભાવ જ્ઞાન, દર્શન, આનંદનો પૂર્ણ છે. એને પૂર્ણમાં પરની કોઈ અપેક્ષા નથી. નિરપેક્ષ તત્ત્વ એવું છે. આવી વાત જેણે સાંભળી... આહાહા...! એણે શું ન સાંભળ્યું કહે છે. છે? અંદર છે કે નહિ? આહાહા...!

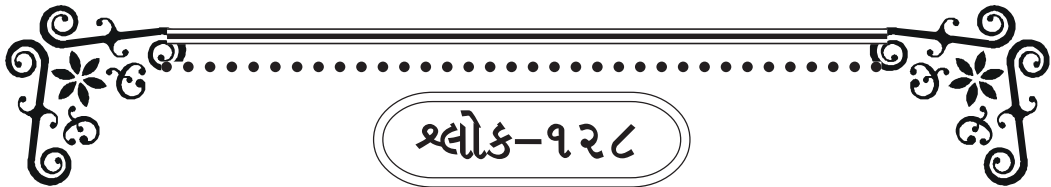
એણે પાંચ કરોડના પાંચ મંદિર બનાવ્યા. તો એણે શું ન કર્યું? એ ન આવ્યું? અરે...! એય...! આહાહા...! એ ન આવ્યું. એવું તો અનંતવાર કર્યું છે. આહાહા...! પણ તું અપૂર્ણજ્ઞાનવાળો એ પણ નહિ. આહાહા...! ભગવાન શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ! પૂર્ણ જ્ઞાનદર્શન અને આનંદે સાંભળ્યું એણે શું ન સાંભળ્યું? એણે બારઅંગનો સાર સાંભળ્યો. આહાહા...! એને બારઅંગમાં પરિપૂર્ણતા કેવી છે તે એણે સાંભળી લીધું. આહાહા...! સમજાય છે? ભાષા તો સાદી છે, પ્રભુ! ભાવ જરી ઝીણા છે. આહાહા...! અત્યારે એ પરિચય નથી. બહારનો પરિચય અત્યારે વધી ગયો. બહારની કડાકૂટ, માથાકૂટ. ભગવાન અંદર સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ પૂર્ણ સુખે, આનંદે, જ્ઞાને ભરેલો, એની વાત પડી રહી. વર મૂકીને જાન જોડી દીધી. આહાહા...! એમ ભગવાન આત્મા મૂકી દઈને પૂર્ણાનંદના નાથને સાંભળવું મૂકી દઈ, બીજું સાંભળ્યું. 'સાંભળી સાંભળીને કાન કૃત્યા, તો પણ ન આવ્યું ભાન.' આહાહા...!

ગાથા બહુ ઊંચી છે. આ તો અમૃત ભર્યા છે. અમૃતનો સાગર આત્મા. સાગર તો

મોટો અસંખ્ય યોજન અને કરોડો યોજનનો હોય એને સાગર કહેવાય. ભગવાન તું ક્ષેત્રને મોટું ન માન. એનો સ્વભાવની હદ વિનાનો સ્વભાવ છે. મર્યાદા વિનાનો સ્વભાવ છે. એને માન. ક્ષેત્ર મોટું એમ ન માન. ક્ષેત્ર ભલે શરીર પ્રમાણે ભગવાન અંદર ભિન્ન જુદી ચીજ છે. પણ છે તેનો સ્વભાવ બેહદ અપરિમિત છે. આહાહા...! પરિપૂર્ણ જ્ઞાન-દર્શન અને સુખથી ભરેલો ભગવાન છે. દેખાતો કેમ નથી? છે તો દેખાતો કેમ નથી. પણ દેખ્યો છે કે દિ? અંતર દેખવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે કે દિ? જ્યાં છે ત્યાં જોવાને પ્રયત્ન કર્યો છે કે દિ? જ્યાં સત્તા એની પરિપૂર્ણ પડી છે. સત્તા હોવાપણું ભગવાન આત્મા ત્રિકાળી નિત્યાનંદ પ્રભુ!

સચ્ચિદાનંદ નિત્યાનંદ અનાદિ અનંત વસ્તુ આત્મા છે. આત્મા નવો થતો નથી. છે તેનો નાશ થતો નથી. છે તેની આદિ ન હોય. એ છે એવો પરિપૂર્ણ તરફનું એણે ધ્યાન ક્યાં આપ્યું છે? આહાહા...! કથાઓ અને વાર્તાઓ સાંભળી-સાંભળી અને ક્રિયાકાંડની વાતું સાંભળી-સાંભળીને વખત ગાળ્યા. બધો વખત ગયો. મરવાના ટાણા પછી થોડા રહ્યા. ૨૫-૫૦-૬૦ ગયા પછી એને દેહ છૂટવાના વર્ષ કેટલા રહ્યા? દેહ તો છૂટી જશે. જે સમયે છૂટવાનો તે સમયે છૂટી જવાનો નક્કી છે. જેટલા દિવસો-મહિના જાય છે એ બધા મૃત્યુની સમીપ જાય છે. દેહ છૂટવાની સમીપ જાય છે. એમાં આ તત્ત્વ ન કર્યું, અને મોટા મોટા બાદશાહી કરી, કરોડો રૂપિયાની પેદાશો કરી અને કરોડોના... આહાહા...! મોટા કારખાના માંડ્યા. મોટી સગા-વહાલાની જમાત ભેગી કરી. દીકરા, દીકરીઓ અને મોટી જમાત ભેગી કરી છે. આહાહા...!

કહે છે, કે આ સાંભળ્યું એને શું બાકી રહ્યું? આહાહા...! ગજબ વાત કરી છે ને? સાંભળવામાં. તું પૂર્ણાનંદનો નાથ! એ તારામાં વિકાર તો નહિ પણ અલ્પતા નહિ. આ વાત સાંભળી તેણે શું ન સાંભળ્યું? એમ કહે છે. કહો, ‘યશપાલજી’! આહાહા...! સંપ્રદાયવાળાને આકરું પડે એવું છે. ‘વાડા બાંધી બેઠા રે પોતાનો પંથ કરવાને.’ પોતાનો પંથ કરવા માટે વાડા બાંધીને બેઠા. ભગવાન એકકોર રહી ગયો. આહાહા...! એ ત્યાં પૂરું થયું.

શ્લોક-૧૨૮

(માલિની)

જયતિ સ પરમાત્મા કેવલજ્ઞાનમૂર્તિઃ
સકલવિમલદૃષ્ટિઃ શાશ્વતાનંદરૂપઃ ।
સહજપરમચિચ્છકત્યાત્મકઃ શાશ્વતોયં
નિખિલમુનિજનાનાં ચિતપંકેજહંસઃ ॥૧૨૮॥

વળી (આ ૯૬મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્રી પદ્મપ્રભમલધારિદેવ શ્લોક કહે છે) :-

[શ્લોકાર્થ :-] સમસ્ત મુનિજનોના હૃદયકમળનો હંસ એવો જે આ શાશ્વત, કેવળજ્ઞાનની મૂર્તિરૂપ, સકળવિમળ દષ્ટિમય (-સર્વથા નિર્મળ દર્શનમય), શાશ્વત આનંદરૂપ, સહજ પરમ ચૈતન્યશક્તિમય પરમાત્મા તે જયવંત છે. ૧૨૮.

શ્લોક-૧૨૮ ઉપર પ્રવચન

‘વળી (આ ૯૬મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્રી પદ્મપ્રભમલધારિદેવ શ્લોક કહે છે) :-’

જયતિ સ પરમાત્મા કેવલજ્ઞાનમૂર્તિ:

સકલવિમલદૃષ્ટિ: શાશ્વતાનંદરૂપ: ।

સહજપરમચિચ્છકત્યાત્મક: શાશ્વતોયં

નિખિલમુનિજનાનાં ચિત્તપંકેજહંસ: ॥૧૨૮॥

ચિત્તપંકજનો હંસ છે એ તો. આહાહા...! હંસલો જેમ પાણી અને દૂધ જુદું કરે. આહા...! પાંચ શેર દૂધ અને શેર પાણી નાખ્યું. પણ એની હંસની ચાંચમાં ખટાશ છે. એ આમ નાખે એ ભેગું પાણી જુદું અને દૂધનું પોતળું જુદું. દૂધનો લોચો જુદો પડી જાય, પાણી જુદું પડી જાય. એવો એનો સ્વભાવ છે. એવો ભગવાન હંસનો સ્વભાવ છે. જ્ઞાનની પર્યાય જ્યાં આત્મા તરફ વાળી ત્યાં રાગનું પાણી જુદું પડી જાય અને આત્મા જુદો પડી જાય. આહાહા...! એવું પ્રભુ! તારું સ્વરૂપ છે. આહાહા...! કેમ બેસે? આહાહા...! એ ચુરમાના બે લાડવા ખાતો હોય અને એમાં પાછળ પતરવેલીયા હોય. પતરવેલીયા આવે ને? શું કહેવાય એ? ભજીયા. અને ઘીમાં તળેલા. લાડવા અને ભેગા પતરવેલીયા. જાણે ઓહોહો...! શું થયું જાણે! એવું પ્રભુ! તારું મૃત્યુ થયું સાંભળ. ત્યાં તે પરમાં તૃપ્તિ માની અને આત્માનું ખૂન કર્યું. આહાહા...!

આત્માની તૃપ્તિમાં અંદર પરમા તૃપ્તિ માનતો નથી. આહાહા...! આવી વાતું. જેણે આત્માના આનંદની તૃપ્તિ જણાણી-જાણી અને આનંદની તૃપ્તિ થઈ, એને ચક્રવર્તીના રાજ અને ઇન્દ્રના ઇન્દ્રાસનના સુખ પણ.. આહાહા...! સડેલા મીંદડા અને કૂતરા સડેલા જેવા લાગે. આહાહા...! આત્માના આનંદ આગળ, આનંદના અનુભવ આગળ, ઇન્દ્રના ઇન્દ્રાસનો પણ સડેલા કૂતરા અને સડેલા મીંદડા જેવા લાગે. આહાહા...! આને એનાથી કાંઈ સાધારણ ચીજ મળી હોય જ્યાં, ત્યાં તો જાણે ઓહો...! કેવા છે તમારા વેવાઈ? સુખી છે. પૈસેટકે સુખી છે. આહાહા...! ભાઈ કહેતા હતા. ‘મલૂકચંદભાઈ’ નહિ? એ કહેતા હતા. મોટો છોકરો છે ને ત્યાં ‘સ્વીટ્ઝરલેન્ડ’. ચાર કરોડ રૂપિયા છે. ‘મલૂકચંદભાઈ’નો ભાઈ ‘સ્વીટ્ઝરલેન્ડ’.

‘અમદાવાદ’ રહે છે ને? ‘મલૂકચંદ’.

એકવાર કહેતા હતા. ન્યાલ સુખી છે બધું. એમ કહેતા હતા. ત્યાં ગયા હશે ને? ગયા હશે. મોટા બંગલા, બગીચા, દીકરો નથી. બાયડી-ભાયડો બે છે. દીકરી હતી તો પરણાવી દીધી. ચાર-પાંચ કરોડ રૂપિયા. ન્યાલ સુખી છે કહે. એમ કહેતા હશે. એય...! તમારા ભાઈ. ‘ન્યાલ’ એનો મોટો દીકરો. નાનો અહીં ‘મુંબઈ’ ‘પૂનમચંદ’. એની પાસે ચાર કરોડ રૂપિયા છે. હમણા છોકરાના લગન કર્યાં. વીસ લાખની તો એક મોટર લાવ્યા હતા. વીસ લાખની એક મોટર. અમને મૂકવા આવ્યા હતા. અમારે ‘ભાવનગર’ આવવું હતું ને. પંદર દિ’ પહેલાની વાત છે. તે દિ’ મોટરમાં બેસાડ્યા હતા. મેં કીધું એલા આ મોટરની કિંમત કેટલી?

મુમુક્ષુ :- આપ બેઠા એમાં મોટર પવિત્ર થઈ ગઈ.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળેય નથી. એમ માને એ લોકો કે મહારાજ બેઠા એટલે પવિત્ર થઈ. પૂછ્યું મેં. ‘કિંમતભાઈ’ હતા કે નહિ? સાથે હતા નહિ તમે? આ પણ બેઠા હતા. સાથે હતા. કીધું આની કિંમત કેટલી? વીસ લાખની. એક મોટર વીસલાખની. એ તો કહે એક પચાસ લાખની મોટર ત્યાં છે. કોઈક શેઠિયો હશે. પચાસ લાખની એક મોટર. આમાં માણસો મરી ગયા.

મુમુક્ષુ :- જેની પાસે ઘણા પૈસા હોય એને પચાસ લાખની શું કિંમત.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- ધૂળ છે આ. હવે એક સાથે આવો કટકો પણ આવવાનો નથી.. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- માટે અત્યારે વેચાતું લઈને ભોગવી લેવું.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- માટે તો એ દષ્ટિને છોડી દો. એમ કહે છે. આહાહા..! એ જડને રહેવું હશે એમ રહેશે. તારી સાવધાનીપણે નહિ રહે. આહાહા..! કેટલાય કેસ જોઈએ છીએ. આહાહા..! આ ‘લાભુભાઈ’નો કેસ લ્યો. કેવું શરીર! અત્યારે આવું થઈ ગયું છે. ચાલી શકતા નથી, બોલી શકતા નથી. આહાહા..! એવા તો કેટલાય સાંભળીએ છીએ. શરીરની ક્રિયા.. ક્યારે શું થશે. આ દેહ તો પરમાણુ-માટી છે. ક્યારે શું થાય.

અહીં કહે છે. આહાહા..! ‘સમસ્ત મુનિજનોના હૃદયકમળનો હંસ...’ આહાહા..! આ ભગવાન આત્મા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ! અનંતજ્ઞાન અને શાંતિથી ભરેલો, એવો આત્મા, એ ‘સમસ્ત મુનિજનો...’ ભાષા કેવી લીધી? કોઈ મુનિ એમાંથી હીણા હોય, કોઈ મુનિ આવા હોય એમ નહિ. આહાહા..! ‘સમસ્ત મુનિજનોના હૃદયકમળનો હંસ એવો જે આ શાશ્વત, કેવળજ્ઞાનની મૂર્તિરૂપ,...’ અંતરમાં આનંદરૂપ, કેવળજ્ઞાનની મૂર્તિરૂપ હૃદયમાં અંદર જોતા આનંદ, કેવળજ્ઞાનની મૂર્તિરૂપ, આહાહા..! ભાષા કેવી વાપરી?

‘સમસ્ત મુનિજનોના હૃદયકમળનો હંસ...’ મુનિ આને કહીએ. બાયડી-છોકરા છોડીને લુગડા ફેરવ્યા માટે સાધુ થઈ ગયા. સાધુ એમ નથી, બાપુ! આહાહા..! મુનિ એને ન કહેવાય.

મુનિ એને કહેવાય કે જેના હૃદયમાં આત્મા હંસલો રાગ અને ચૈતન્યના અમૃતને જુદું પાડીને અમૃતને પીવે છે. એનું નામ સમસ્ત મુનિ હંસલા કહેવાય છે. આહાહા...! હંસ જેમ દૂધ અને પાણી ભેગા હોય એ પાણી કાઢી નાખીને દૂધનું કોકડું દૂધ પીએ. એ દૂધનું કોકડું લે. પાણી કાઢી નાખે. હંસલાનો એવો સ્વભાવ છે. એમ આત્મામાં એવો સ્વભાવ છે.

‘સમસ્ત મુનિજનોના હૃદયકમળનો...’ સ્વભાવ. આત્મા એ તો ‘હૃદયકમળનો હંસ...’ છે. અંદર રાગ અને આત્માને ભગવાન બેને ભિન્ન પાડે છે. આહાહા...! આવી વાતું છે. આ બહારની પ્રવૃત્તિના હોંશમાં રોકાઈ જાય, મૂળ વાત રહી જાય. આહા...! આવી વાતું છે. આવે. અશુભભાવથી બચવા શુભભાવ હોય છે. જ્ઞાનીને પણ આવે. પણ એ જાણે કે બંધનું કારણ છે. ધર્મ નથી. આહાહા...! છતાં નબળાઈને લઈને એ ભાવ આવે, પણ એ હંસ છે. ધર્માત્મા તો હંસલા છે. રાગ અને પાણી, આત્મા અને દૂધ જેમ બે જુદા પાડે છે. આહાહા...! દૂધનું કોકડું વળે એમાં આત્માના આનંદનો અનુભવ કરે છે અને રાગનું પાણી જેમ વળે કાઢી નાખે છે. એને અહીંયાં મુનિ કહીએ. આહાહા...! આવી મુનિની વ્યાખ્યા છે. છે એમાં? છે કે નહિ?

‘સમસ્ત મુનિજનોના હૃદયકમળનો હંસ...’ આહાહા...! મુનિ પોતે પોતાને માટે કહેતા હતા. નામ ન આપતા સમુચ્ચય આપ્યું છે. આહાહા...! સમસ્ત મુનિ એવા હોય છે. આહાહા...! કે ‘હૃદયકમળનો હંસ એવો જે આ શાશ્વત,...’ નિત્યપ્રભુ કેવળજ્ઞાની. એ તો નિત્ય આત્મા છે, ધ્રુવ છે, કોઈ દિ’ એનો નાશ થાય એવું છે નહિ. એની કોઈ દિ’ ઉત્પત્તિ હોય એમ છે નહિ. છે એની ઉત્પત્તિ શું? છે તેનો નાશ શું? છે તેના પૂર્ણસ્વભાવથી ખાલી શું? આહાહા...! એવો જે ભગવાન આત્મા ‘શાશ્વત, કેવળજ્ઞાનની મૂર્તિરૂપ,...’ એકલું જ્ઞાનનું સ્વરૂપ જ. મૂર્તિ એટલે સ્વરૂપ. એકલું કેવળજ્ઞાનનું સ્વરૂપ. એ આત્મા એટલે એકલું જ્ઞાનનું સ્વરૂપ. જાણવાના સ્વભાવનું જેનું સ્વરૂપ, એની એ મૂર્તિ એનું સ્વરૂપ. આહાહા...!

‘સકળવિમળ દષ્ટિમય (–સર્વથા નિર્મળ દર્શનમય),...’ પહેલી જ્ઞાનની વાત કરી, હવે દર્શનની. સકળદર્શનમય ‘સકળવિમળ દષ્ટિમય (–સર્વથા નિર્મળ દર્શનમય),...’ જેનું ત્રિકાળી નિર્મળદર્શન છે. આહાહા...! ‘શાશ્વત,...’ એ શાશ્વત છે. વસ્તુ છે એ શાશ્વત છે, નિત્યાનંદ પ્રભુ છે. પર્યાયમાં, વિચારમાં બદલે. વિચાર એની અવસ્થા બદલે, વસ્તુ તરીકે શાશ્વત છે. આહાહા...! ‘શાશ્વત આનંદરૂપ,...’ શાશ્વત આનંદરૂપ એવો એ આત્મા છે. આહાહા...! એ હવે આનંદ બહારમાં ગોતવા જાય છે. પૈસામાં, બાયડીમાં, છોકરામાં, આબરૂમાં... આહાહા...! ભૂંડ જેમ વિષ્ટા ખાય. આ ભૂંડ નથી થતા? હમણા અહીંયાં આવ્યા હતા. પહેલા અહીંયાં નહોતા. તે વિષ્ટા ગોતે વિષ્ટા જ ખાય. આહાહા...! એમ પુણ્ય અને પાપ વિષ્ટા સમાન છે, ઝેર સમાન છે. એકવાર વિષ્ટા કીધી હતી તે એને ઠીક નહોતું પડ્યું. પણ વિષ્ટા તો હજી ખવાય પણ આ તો ઝેર છે. પુણ્ય અને પાપ બેય ભાવ ઝેર છે. આહાહા...! એ

ઝેરથી જુદો, 'શાશ્વત આનંદરૂપ,...' શાશ્વત અંદર આનંદ. નિત્ય આનંદ. સહજાનંદસ્વરૂપ. ઓલા સ્વામિનારાયણ કહે એ નહિ હોં. સહજ આનંદ મૂર્તિ આ તો આત્મા છે. આહાહા..!

સહજ આનંદસ્વરૂપ 'સહજ પરમ ચૈતન્યશક્તિમય...' સ્વભાવિક પરમ ચૈતન્યશક્તિ એટલે વીર્ય-બળ, એ મય 'પરમાત્મા તે જયવંત છે.' આહાહા..! ત્રિકાળ જયવંત વર્તે છે. આહાહા..! 'સમસ્ત મુનિજનોના હૃદયકમળનો હંસ એવો જે આ શાશ્વત, કેવળજ્ઞાનની મૂર્તિરૂપ, સકળવિમળ દષ્ટિમય (—સર્વથા નિર્મળ દર્શનમય), શાશ્વત આનંદરૂપ, સહજ પરમ ચૈતન્યશક્તિમય...' ચૈતન્યશક્તિ. ચૈતન્યનું બળ, એના ચૈતન્યનું બળ છે, ચૈતન્યનું વીર્ય છે, એનામાં ચૈતન્યનું સામર્થ્ય છે. આહાહા..! એ ચૈતન્યના વીર્યથી પૂર્ણ ભરેલું છે. આહાહા..! એવો આત્મા 'પરમાત્મા તે જયવંત છે.' જયવંત છે એમ કહે છે.

પર્યાયમાં અમે જોયો, એ આ જયવંત વર્તે છે એમ કહે છે. આહાહા..! પર્યાય એટલે અવસ્થા, વર્તમાન ચાલતી વિચારધારા. એમાં આ જોયો એટલે જયવંત વર્તે છે. આ વસ્તુ જયવંત છે. આહાહા..! આવો ઉપદેશ! અધ્યાત્મનો ઉપદેશ ઝીણો છે. કાને પડતા કઠણ પડે. ઓલી વાત તો આમ કરે, કે દયા પાળો, વ્રત કરો, એકબીજાને મદદ કરો, દુઃખીને મદદ કરો, ભૂખ્યાને આહાર આપો, તરસ્યાને પાણી આપો, રોગીને ઔષધ આપો, દવાખાનામાં... એ સમજાય તો ખરું. શું સમજવું? એ કરી શકાય છે કે દિ'? એ તો બધી પરની-જડની ક્રિયા છે. આહાહા..!

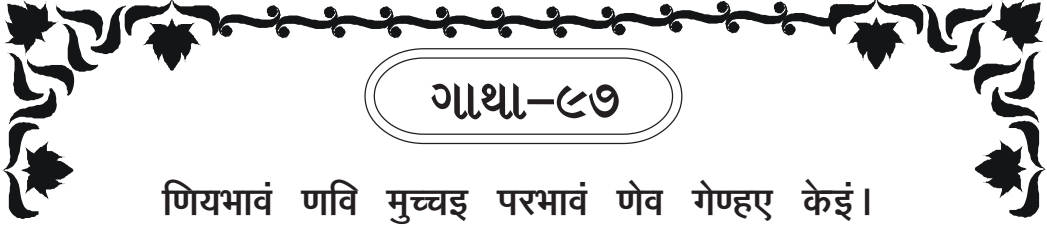
અહીં તો અંદર રાગ થાય છે એ રાગ જ એનું સ્વરૂપ નથી. તો વળી બહારનું આ કરું... આ કરવું... આ કરવું... આંતરો બહુ આકરો છે. આહાહા..! શાસ્ત્રમાં પણ એવું આવે છે. સમકિતી છે એ મંદિર બનાવે, પૂજા આદિ થાય એ તો સંઘનો સંત કહેવાય એને સંઘનો નાયક કહેવાય. 'પદ્મનંદી પંચવિંશતી'માં છે. સંઘનો નાયક કહેવાય.

મુમુક્ષુ :- એક ચાવલ જેટલી મૂર્તિ બનાવે છે.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- આટલી નાની મૂર્તિ બનાવે તો પણ સમકિતી છે, આત્મજ્ઞાની છે, એને ભાન છે કે આ ક્રિયા છે એ રાગ છે. એ રાગ પણ મારી નબળાઈને લઈને આવ્યા વિના રહેતું નથી. પણ એ મારું સ્વરૂપ નથી. મારું સ્વરૂપ તો એને જાણવા દેખવાનો આનંદ એ મારું સ્વરૂપ છે. એમ જાણનાર હોય એને આવો રાગ આવે, એને પુણ્યબંધનું કારણ થાય. આહાહા..! બહુ આકરું કામ. બહારની હોંશ ઊડી જાય.

'પરમાત્મા તે જયવંત વર્તે છે.' આવો જે પરમાત્મા અંદર છે, તે જયવંત વર્તે છે. ત્રિકાળી જયવંત વર્તે છે. એને કોઈ ખોડખાપણ, વિકાર કે અપૂર્ણતા છે જ નહિ. એવો પૂર્ણ પ્રભુ અંદર જયવંત વર્તે છે. પરમાત્મા. જુઓ! પરમાત્મા કીધું. ઓલું જયવંત વર્તે છે. મુનિના હૃદયનો હંસલો જયવંત વર્તે છે. આહાહા..! અહીં તો આત્માની વાત નિશ્ચયથી કરે તો, એય..! આ તો આત્માની-આત્માની માંડી. ક્યાંય બીજી તો વાત ન મળે, બાપા!

શું થાય? કરવાનું તો આ છે. આ વિના બધા થોથા છે. આહાહા..! બીજા લાખો, કરોડો રૂપિયા ખર્ચે, બહારમાં આબરુ કાઢે. એથી કાંઈ આત્માનું વળે એવું નથી. આત્મામાં એમાં કાંઈ ભવ ઘટે એવું નથી. આમાં તો આત્માના ભવ ઘટે એની વાત છે. એ ૯૬મી ગાથા થઈ.

ગાથા-૯૭

ણિયભાવં ણવિ મુચ્ચઙ્ પરભાવં ણેવ ગેણ્હણે કેઙ્ઙ્ ।
 જાણદિ પરસ્સદિ સવ્વં સો હં ઙ્ઙદિ ચિંતણે ણાણી ॥૧૭॥
 નિજભાવં નાપિ મુંચતિ પરભાવં નૈવ ગૃહ્ણાતિ કમપિ ।
 જાનાતિ પશ્યતિ સર્વં સોહમિતિ ચિંતયેદ્ જ્ઞાની ॥૧૭॥

અત્ર પરમભાવનાભિમુખસ્ય જ્ઞાનિનઃ શિક્ષણમુક્તમ્ ।

યસ્તુ કારણપરમાત્મા સકલદુરિતવીરવૈરિસેનાવિજયવૈજયન્તીલુંટાકં ત્રિકાલનિરાવરણનિરંજનનિજપરમભાવં ક્વચિદપિ નાપિ મુંચતિ, પંચવિધસંસારપ્રવૃદ્ધિકારણં વિભાવપુદ્ગલદ્રવ્યસંયોગસંજાતં રાગાદિપરભાવં નૈવ ગૃહ્ણાતિ, નિશ્ચયેન નિજનિરાવરણપરમબોધેન નિરંજનસહજજ્ઞાનસહજદૃષ્ટિસહજશીલાદિસ્વભાવધર્માણામાધારાધેયવિકલ્પનિર્મુક્તમપિ સદામુક્તં સહજમુક્તિભામિનીસંભોગસંભવપરતાનિલયં કારણપરમાત્માનં જાનાતિ, તથાવિધસહજાવલોકેન પશ્યતિ ચ, સ ચ કારણસમયસારોહમિતિ ભાવના સદા કર્તવ્યા સમ્યગ્જ્ઞાનિભિરિતિ ।

તથા ચોક્તં શ્રીપૂજ્યપાદસ્વામિભિઃ -

(અનુષ્ટુભ)

‘યદગ્રાહ્યં ન ગૃહ્ણાતિ ગૃહીતં નાપિ મુંચતિ ।
 જાનાતિ સર્વથા સર્વં તત્સ્વસંવેદ્યમસ્મ્યહમ્ ॥’

નિજભાવને છોડે નહીં, પરભાવ કંઈ પણ નવ ગ્રહે,
 જાણે-જુએ જે સર્વ, તે હું-એમ જ્ઞાની ચિંતવે. ૯૭.

અન્વયાર્થ :- [નિજભાવં] જે નિજભાવને [ન અપિ મુંચતિ] છોડતો નથી, [કમ્ અપિ પરભાવં] કાંઈ પણ પરભાવને [ન એવ ગૃહ્ણાતિ] ગ્રહતો નથી, [સર્વ] સર્વને [જાનાતિ પશ્યતિ] જાણે-દેખે છે, [સઃ અહમ્] તે હું છું- [ઇતિ] એમ [જ્ઞાની] જ્ઞાની [ચિંતયેત્] ચિંતવે છે.

ટીકા :- અહીં, પરમ ભાવનાની સંમુખ એવા જ્ઞાનીને શિખામણ દીધી છે.

જે કારણપરમાત્મા (૧) સમસ્ત પાપરૂપી બહાદુર શત્રુસેનાની વિજય-ધજાને લૂંટનારા, ત્રિકાળ-નિરાવરણ, નિરંજન, નિજ પરમભાવને ક્યારેય છોડતો નથી; (૨) પંચવિધ (-પાંચ પરાવર્તનરૂપ) સંસારની વૃદ્ધિના કારણભૂત, 'વિભાવપુદ્ગલ દ્રવ્યના સંયોગથી જનિત રાગાદિપરભાવને ગ્રહતો નથી; અને (૩) નિરંજન સહજજ્ઞાન-સહજદષ્ટિ-સહજચારિત્રાદિ સ્વભાવધર્મોના આધાર-આધેય સંબંધી વિકલ્પો રહિત, સદા મુક્ત તથા સહજ મુક્તિરૂપી સ્ત્રોના સંભોગથી ઉત્પન્ન થતા સૌખ્યના સ્થાનભૂત એવા 'કારણપરમાત્માને નિશ્ચયથી નિજ નિરાવરણ પરમજ્ઞાન વડે જાણે છે અને તે પ્રકારના સહજ અવલોકન વડે (-સહજ નિજ નિરાવરણ પરમદર્શન વડે) દેખે છે; તે કારણ સમયસાર હું છું. - એમ સમ્યગ્જ્ઞાનીઓએ સદા ભાવના કરવી.

એવી રીતે શ્રી પૂજ્યપાદસ્વામીએ (સમાધિતંત્રમાં ૨૦ મા શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-
 'શ્લોકાર્થ :-] જે અગ્રાધને (-નહિ ગ્રહવાયોગ્યને) ગ્રહતું નથી તેમ જ ગૃહીતને (-ગ્રહેલાને, શાશ્વત સ્વભાવને) છોડતું નથી, સર્વને સર્વ પ્રકારે જાણે છે, તે સ્વસંવેદ (તત્ત્વ) હું છું.'

ગાથા-૯૭ ઉપર પ્રવચન

ગાથા-૯૭.

ણિયમાવં ણવિ મુચ્ચઙ્ પરમાવં ણેવ ગેણહૅ કેઙ્ઙં ।

જાણદિ પરસસદિ સવ્વં સો હં ઙ્ઙદિ ચિંતણે ણાણી ।।૧૭ ।।

નીચે હરિગીત.

નિજભાવને છોડે નહીં, પરભાવ કંઈ પણ નવ ગ્રહે,

જાણે-જુએ જે સર્વ, તે હું-એમ જ્ઞાની ચિંતવે. ૯૭.

આહાહા...! એકએક શ્લોક કેવા છે? જુઓને!

મુમુક્ષુ :- પોતાની ભાવનાનું છે ને.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- વસ્તુ છે ને? પોતે પોતાના માટે બનાવેલું છે. 'પરમ ભાવનાની સંમુખ...'

૧. રાગાદિપરભાવની ઉત્પત્તિમાં પુદ્ગલકર્મ નિમિત્ત બને છે.

૨. કારણપરમાત્મા 'પોતે આધાર છે અને સ્વભાવધર્મો આધેય છે' એવા વિકલ્પો વિનાનો છે, સદા મુક્ત છે અને મુક્તિસુખનું રહેઠાણ છે.

પરમ ભાવના. પરમસ્વરૂપ ભગવાન પૂર્ણાનંદ, એની એકાગ્રતા-ભાવના, એની 'સંમુખ એવા જ્ઞાનીને શિખામણ દીધી છે.' આહાહા..! પૂર્ણઆનંદ સ્વરૂપ ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ શાશ્વત, એવા જ્ઞાનીને... આહાહા..! એની ભાવનાની સન્મુખ. એની એકાગ્રતાની સન્મુખ. એને અહીંયાં શિખામણ દીધી છે. એકાગ્રતાની સન્મુખ એને શિખામણ દીધી છે. વિશેષ કહેશે...
(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)